

№ 1432/17-32
27. 09 2018

№ 4001 м. Миколаїв, вул. Офіційного

ВІДГУК

опонента на дисертаційне дослідження

Білецького В'ячеслава В'ячеславовича

«Методичні засади реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю», представлене до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю

13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізика)

(014 – Середня освіта (фізика))

Становлення України як повноправного члена європейської спільноти передбачає розбудову суспільного життя на основі загальнолюдських цінностей, духовних, моральних і культурних засад життя українського народу, тому метою сучасного освітнього процесу є не тільки формування необхідних компетентностей, а й виховання громадянина, патріота; інтелектуально розвиненої, духовно і морально зрілої особистості.

Проте реалії сучасного життя свідчать про наявність значних прогалин у вихованні учнів і студентської молоді. Ситуація загострилася на сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави. Це вимагає здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді. На державному рівні прийнято низку документів, що регламентують його засади: Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. У методичних рекомендаціях щодо національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти зазначено, що оновлення змісту фізичної освіти слід розглядати як процес формування освітньо-пізнавальних, патріотичних якостей учнів, виховання національної свідомості, поглиблення знань про свій народ, його наукові та культурні традиції. Особливо актуальним є питання використання виховного

потенціалу навчальних предметів для закладів, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів, оскільки виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність.

Висвітленню виховного потенціалу фізичної освіти присвячений значний доробок науковців, проте питання цілісної реалізації виховних функцій навчання фізики залишається недостатньо вивченим. Із огляду на це, дисертаційне дослідження Білецького В. В. «Методичні засади реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю» є актуальним.

Дослідження виконувалося відповідно до тематичного плану наукових досліджень відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України: «Методичні засади відбору та реалізації змісту навчання фізики на академічному рівні в старшій школі»; «Науково-методичне забезпечення навчання фізики й астрономії в старшій школі на профільному рівні» і пов'язане з методикою реалізації змісту фізичної компоненти освітньої галузі «Природознавство» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти в підготовці молодшого спеціаліста економічного профілю. Його актуальність зумовлена необхідністю системного вивчення питання реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел відповідно до розділів, додатків.

У вступі дисертації на основі аналізу наукових досліджень, нових вимог до випускників закладів професійної освіти обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Методи дослідження, його методологічна та теоретична основа відповідають визначеній меті та завданням. Наукова новизна та практична значущість отриманих результатів підтверджена їх упровадженням у семи

зкладах професійної освіти, апробацією на наукових зібраннях всеукраїнського та міжнародного рівнів, висвітлена в 25 публікаціях, із яких 23 написані без співавторів.

У першому розділі «Теоретичні засади реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю» на основі аналізу педагогічної літератури, нормативних документів щодо організації освітнього процесу визначено, що пріоритетними напрямками виховання студентів у коледжах економічного профілю, що задовольняють запити суспільства, є громадянсько-патріотичне, інтелектуально-розумове, професійно-трудове, екологічне та естетичне виховання. Процес виховних впливів у системі взаємодії суб'єктів освітнього процесу «викладач–студент» розглядається через реалізацію організаційної, ціннісно-орієнтаційної, профілактичної та попереджувальної функцій виховання. Реалізація виховних функцій навчання фізики під час організації освітнього процесу в коледжах економічного профілю зорієнтована на формування предметної та ключових компетентностей студентів як основи їх успішної життєвої та професійної траєкторії.

Визначено доцільність упровадження особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів до реалізації складових змісту навчання фізики в структурі загальноосвітньої підготовки студентів у коледжах економічного профілю. Вищезазначені підходи доповнюються групою культурологічних підходів (аксіологічним, акмеологічним, етнопедагогічним і контекстним). До основних форм організації виховного процесу віднесено індивідуальну, групову, фронтальну, а до методів організації виховного процесу – методи формування свідомості (розповідь, бесіда, пояснення, роз'яснення, порада, настанова, дискусія), формування досвіду (організація способу життя, участь у праці й відпочинку, виконання доручень, участь в іграх) та методи стимулювання (громадська думка, заохочення, навіювання, заборона, застереження).

До першого розділу подано список використаних джерел (усього

143 найменування, 19 із яких належать автору).

У другому розділі «Методична система реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю» представлена авторська методична система реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю, що містить цільовий, змістовий, технологічний та результативний складники, а також доповнена такими складовими, як очікувані результати навчання та виховання, технології добору змісту, методів, форм і засобів навчання та технології встановлення зв'язків між елементами методичної системи. Дидактичні принципи, що становлять теоретичну основу методичної системи, розкриті з позиції формування предметної компетентності студентів із фізики. Запропоновано двокомпонентну структуру компетентності, що відповідає структурі навчальної діяльності за змістово-процесуальним і особистісним складниками.

Характеризуючи засоби, методи та прийоми навчання, автор здійснює класифікацію фізичних задач для реалізації виховних функцій навчання, розкриває роль інформаційно-комунікаційних технологій, фізичного навчального експерименту в досягненні поставленої мети. На особливу увагу заслуговує висвітлення практичної реалізації виховних функцій навчання фізики за визначеними напрямками.

Подано 149 найменувань списку використаних джерел, із яких 17 написані одноосібно і 3 у співавторстві.

Результати експериментальної перевірки ефективності розробленої методичної системи представлені в третьому розділі «Систематизація та інтерпретація результатів педагогічного експерименту». Організація педагогічного експерименту для унаочнення представлена у вигляді схеми (с. 221). У змісті розділу зазначено основні етапи педагогічного експерименту, їх мета та завдання, наведені результати констатувального та формувального етапів дослідження за мотиваційним, когнітивно-діяльнісним, ціннісно-рефлексивним і емоційно-вольовим компонентами.

Одержані результати оброблені із застосуванням статистичних методів, інтерпретовані у вигляді таблиць і гістограм. Також представлені результати експертного оцінювання методичного забезпечення дослідження науковцями, викладачами та методистами.

Наприкінці кожного розділу сформульовано висновки, у яких викладено наукові та практичні результати, наведені в розділі. Загальні висновки стисло та коректно висвітлюють найважливіші наукові та практичні результати дослідження, відповідають поставленим завданням.

Додатки, представлені на 142 сторінках, розкривають різні аспекти дослідження, свідчать про його ґрунтовність і практичну спрямованість.

Список наукових публікацій автора з теми дисертації, поданий у дисертації та авторефераті, достатньою мірою відображає результати дослідження, які висвітлені у 25 працях, із них 23 написані без співавторів. Основні наукові результати дисертації представлені 10 статтями, із них 7 опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іноземної держави, 2 – у виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних. Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, представлені 7 навчально-методичними посібниками та 5 тезами доповідей. Як позитивне, варто відзначити апробацію результатів дослідження шляхом їх обговорення на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня (7 міжнародних, 3 всеукраїнських, 5 регіональних).

Автореферат написаний і оформлений відповідно до нормативних вимог, повністю відповідає змісту та структурі дисертації, висвітлює основні ідеї та здобутки дослідника.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційне дослідження Білецького В. В., вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження до роботи.

1. Не зрозуміло, чому до основних пріоритетів виховання (с. 52) віднесено «формування у викладачів ставлення до студентів як до суб'єктів

власного розвитку», оскільки дослідження стосується виховання студентів, а не викладачів. Не переконливим із позиції виховного потенціалу фізики є «збереження та збільшення історико-культурних традицій коледжу, наступності».

2. Зазначаючи необхідність обґрунтованого вибору методологічних підходів до реалізації виховних функцій навчання, автор, на нашу думку, не достатньо приділив уваги обґрунтуванню доцільності використання в дослідженні особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів (с. 71). Зокрема, варто було більш детально зупинитися на понятті «предметна компетентність із фізики» та її структурі. Також не зрозуміло, чому аксіологічний підхід розкривається лише на прикладі екологічного виховання (с. 80).

3. Спроба автора ввести до складу ключових компетентностей патріотичну є недоцільною, оскільки патріотизм є компонентом громадянської компетентності (с. 74).

4. У дослідженні визначено п'ять пріоритетних напрямів виховання, проте в підрозділі 2.2 автор розкриває дидактичні основи добору матеріалу лише для екологічного та громадянсько-патріотичного виховання.

5. У третьому розділі етапи проведення експерименту описані досить лаконічно, тому зі змісту дисертації не зрозуміло:

а) яким чином на констатувальному етапі експерименту виявлено «рівень сформованості громадянсько-патріотичної, інтелектуально-розумової, професійно-трудової, екологічної та естетичної якостей особистості» (с. 222), оскільки далі наводяться таблиці та результати за мотиваційним, когнітивно-діяльнісним, ціннісно-рефлексивним, та емоційно-вольовим компонентами (табл. 3.1, додатки П. 2 – П. 4);

б) чому під час експерименту використано чотири компоненти, що відповідають структурі компетентності, а на с. 117 зазначено, що в дослідженні використовується двокомпонентна структура компетентності (когнітивно-діяльнісний та особистісний компоненти);

в) чи підтверджено, що розподіли студентів контрольної та експериментальної груп на початку експерименту за рівнем сформованості вищезазначених якостей (або рівнем підготовки з фізики) є однаковими.

6. Аналіз змісту розроблених показників, зокрема за когнітивно-діяльнісним компонентом (с. 229, табл. 3.3), засвідчив, що деякі з них (№ 10 початкового рівня, № 5 достатнього рівня) більше підходять для вчителів фізики, а не студентів коледжу економічного профілю.

Вважаємо, що зазначені недоліки не є принциповими та не применшують теоретичного й практичного значення дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що Білецьким В. В. уперше запропоновано методичні засади реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю відповідно до структури і змісту освітньої діяльності в умовах компетентнісного підходу; виявлено педагогічні умови ефективної реалізації виховних функцій у процесі навчання фізики в закладах професійної освіти; встановлено взаємозв'язок предметної та ключових компетентностей, що формуються в студентів економічних коледжів у процесі реалізації виховних функцій навчання фізики.

Практична значущість роботи полягає в розробленні та впровадженні авторської методичної системи реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах економічного профілю; дидактичного забезпечення освітнього процесу в коледжах економічного профілю, що включає шість навчально-методичних посібників і збірник задач; методичних рекомендації для викладачів фізики коледжів щодо вдосконалення змісту, методів і форм організації освітнього процесу, спрямованого на ефективну реалізацію виховних функцій предмета.

Дисертація Білецького В. В. є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, містить науково обґрунтовані результати, вирішує важливу проблему реалізації виховних функцій навчання фізики в коледжах

економічного профілю та відповідає Вимогам до оформлення дисертацій (наказ МОН України від 17.01.2017 № 40), вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізика)» (014 – Середня освіта (фізика)).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії й методики
природничо-математичної освіти
та інформаційних технологій

Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

О. В. Лісович

Підпис Лісович О. В. засвідчую
Юрист Миколаївського ОІПО

М. Б. Лутіс